Skikafe på 1960-tallet

SKILØYPENE PÅ NORDFJELLSTØLEN
- en oversikt

OPPLAND ARBEIDERBLAD

Hotellplaner for Nordfjellstølen

Tjæreborgpresten interessert i muligheten for turisttrafikk

Knut Wigert som Fridtjof Nansen

Anskuelses-undervisning på Nøtterøy

Front mot front i Lunner

Brattbakken med skiløypa opp- Geitleikberget
i bakgrunnen. Bilde 1912 av A.B.Wilse

Skiløyper over myra ca 1912 i omtrent samme trase som veien/løy-
pa går i dag-Fjellkinna i bakgrunnen. Foto A.B. Wilse

Brattbakken 1912 v/ Anders Wilse

Den kjente fotografen A. B. Wilse gikk på ski til Nordfjellstølen og videre innover fjellet allerede i 1912. I nasjonalbiblioteket er det minst 12 bilder fra denne turen. På bildet over er skihytta ved Nordfjellstølen "Siewershytta". Hytta står der fortsatt i dag, i en ombygd versjon bak stølen. Pasienter fra Tonsåsen Sanatorium hadde ofte dette som turmål eller som stopp på veien opp på Bjørgovarden. Det finnes og gjestebok fra 1933 hvor gjester fra både inn-og utland har signert. Noen overnattet også.

Området rundt Tonsåsen ble turistsenter da Den bergenske kongevei ble lagt om i 1860–årene. Svein Berg bygget skysstasjonen på Tonsåsen.
I 1870-årene ble skysstasjonen ombygget til sanatorium. Senere kom det butikk (ca. 1900) og sportshotell (1902) (senere under navnet Nystølen)
Skysstasjonen blir ombygget til sanatorium av Arild Huitfelt Siwerts i 1881.[1] [2] Siwerts var den første ordføreren i Etnedal.[3] Formålet med Tonsåsen Sanatorium var behandling av tuberkulose. Det kom tuberkulosepasienter fra både Norge, Sverige og Danmark. [4]
I 1913 ble Tonsåsen Sanatorium lagt ut til salg, og legen Wishman, som hadde jobbet der siden 1905, var med i det aksjeselskapet som kjøpte sanatoriet. Dette aksjeselskapet solgte sanatoriet videre i 1922.[3]
Tonsåsen Sanatorium brant ned i 1926. I de to husene som var igjen, ble Tonsåsen Barnesanatorium startet. 1940 brant sanatoriebygningene ned pga. krigshandlinger, bare ett av dem ble bygd opp igjen og Tonsåsen Sanatorium åpnet igjen i 1941.[5]
I 1962 var Tonsåsen Sanatorium eid av Oslo Trygdekasse med plass til 33 pasienter.[6]
Før 2. verdenskrig besto tuberkulosebehandling av kuring som besto av frisk luft, sunn mat og hvile. Men sanatorier som Tonsåsen Sanatorium hadde også utstyr til kaldtvannsbehandling og varme bade.[7] Etter 2. verdenskrig gjorde utviklingen av antibiotika at tuberkulosebehandlingen ble mer effektiv.
På 1980-tallet solgte Oslo Trygdeforening Tonsåsen Sanatorium [8]

Fra Tonsåsen Sanatorium.

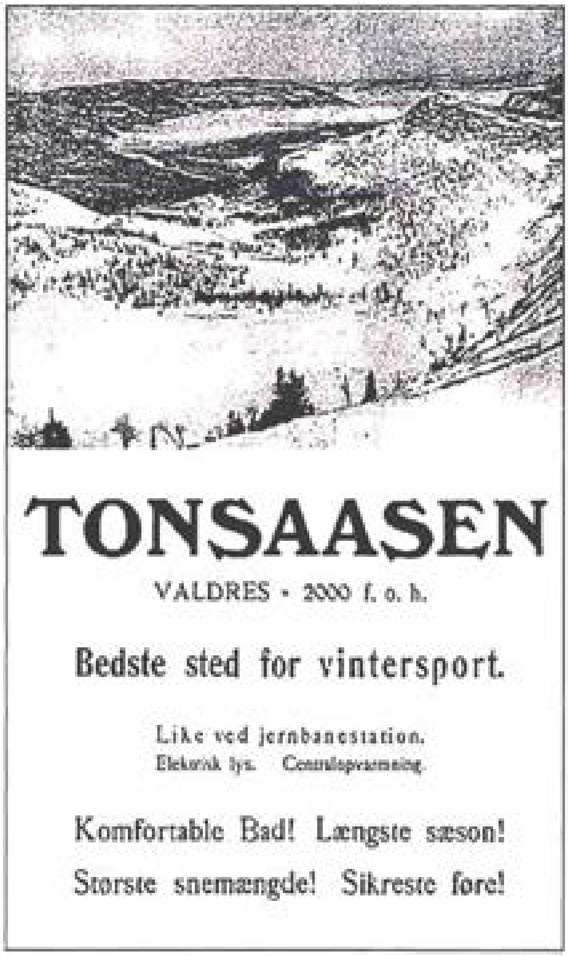

Det tok ca 3 1/2 time med Valdresbanen fra Oslo til Tonsåsen stasjon

Postkort ca 1955

Det ble arrangert mange turrenn i området etter krigen. Her er fra Etnedal skilags jubileumsbok:
”Etnedal skilag har skipa til langrenn desse stadene:
(…).
Os Turistheim. Tonsåsen, Turløype til Nordfjellstølen, Bjørgovarden, Danebu og Ølslykkja. Her vart fleire pokaltevlingar arrangert fra 1960 til 1964 mellom Etnedal, Nordre Land, Snertingdal og Torpa” (s. 152).

Tre av skiløparane som har vore med i Jomfruslettfjellet rundt alle 15 gongene; frå venstre Aage Øverli, Knut O. Bergene og Einar Haugen. Foto 1998: Torodd Lybeck, «Valdres».

Langrennsløypene

Etnedal skilag har skipa til langrenn desse stadene:

Øymojordet i Sør-Etnedal (på grensa til N. Land). Her vart det fyrste ordentlege langrennet i Etnedal halde ikring 1890. Amtskolen som den tid hadde tilhald i Madslangrud, var arrangør.
Tonsåsen, mellom anna ved porten til Nystølen turistheim.
Os Turistheim. Tonsåsen. Turløype til Nordfjellstølen, Bjørgovarden, Danebu og Ølslykkja. Her vart fleire pokaltevlingar arrangert frå 1960 til 1964 mellom Etnedal, Nordre Land, Snertingdal og Torpa.
Bruflat skole, Skogtun.
Sletten (like nord for Bruflat).
Heimdal kafé (like sør for Robole).
Robole (ved gamle kommunehuset).
Etnedal sentralskule/samfunnshus: Lærar og dåverande formann i Etnedal skilag, Tormod Dahlen, gjekk i bresjen for den 5 km-løypa som har vore brukt til krets- og klubbrenn sidan 1966. Lysløypa stod ferdig i 1977.
Bøvarstogo skule.
Garastølen ved Svilosen skule.
Granøidsbygda (m.a. lysløype frå 1987).
Jomfruslettfjellet rundt i Bakkebygda (turrenn frå 1984).
Smiugardsbygda (m.a. stafett mellom krinsane).
Oset i Steinsetbygda (m.a. stafett mellom krinsane).
Bergsbakken skule (lysløype frå 1986).
Nordeng i Steinsetbygda.

152

Kilde Hundre år på ski: Etnedal skilag 1898-1998

Påska i oppveksten

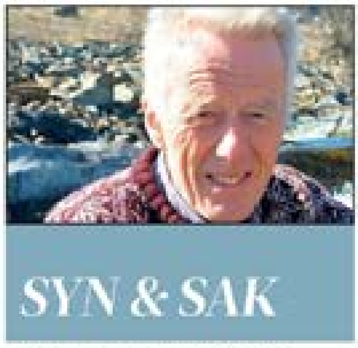

TORODD LYBECK
Skribent, Fagernes

Det kan godt hende at Smørlifjellet var fyrste snaufjellet eg var på. Folk var ikkje så vidforuge i 1950-åra, då nesten ingen hadde bil.

TRULEG VAR eg på fyrste påsketuren min til Smørlifjell ettervinteren 1961, snart ni år gammal. Det var fyrste vinteren vi hadde bil heime. Den kjøpte far hausten 1960, like etter at den 15 år lange rasjoneringstida av nye bilar vart oppheva.

VI HADDE nok så vidt vore på påsketur før den tid òg. Etnedal bilruter sette opp bussar frå Sør-Etnedal til fjells nokre sundagar og påskedagar i min oppvekst, men eg kan likevel ikkje hugse at vi var med den. Derimot hugsar eg ein gong vi tok rutebuss til Tonsåsen på skitur. Då gjekk vi heimanfrå på ski, over Etna og Røstenge til Prestøye og Dølstugu. Derfrå var det trødd hesteveg forbi Lien og opp til Tonsåslinna. Dette er mindre enn 2 km i luftline, men beint gjekk det ikkje an å gå, så det vart nok minst 2,5 km - og bratt mot slutten. Derfrå tok vi buss til Ossætra. Det var helst der vi starta skiturane våre på Tonsåsen.

OGSÅ ETTER at vi fekk bil, var det oftast dit vi drog. Eg hugsar det var litt kjedeleg, for det var berre flatt dei fyrste par kilometrane over isen på Øyangen. Vidare derifrå vart det mange og bratte og kronglete bakkar, men det var ikkje så mykje lengre vi kom. Øistein bror vart fødd i 1962, så då sette han grense for kor langt vi kunne gå i fleire år. Mor mi var heller ingen langrennsløpar. Eg hugsar at Guri syster og eg fekk gå oppover bakkane og aka ned att, medan dei andre sat ved bålvarmen og kokte kaffe nede ved Øyangen. Stundom kunne det vera ein liten hoppbakke der å leike seg i òg. Så langt som til Nordfjellstølen var eg ikkje før eg vart tenåring ikring 1965.

MEN BILEN gjorde det mogleg å koma til nye stader. På Kruk var det reindrifter stundom, og dét var spennande å sjå. Eg kan hugse at vi parkerte bilen på Kruktjednet, der det var brøyta plass. Men stundom laut vi parkere i vegkanten òg. Vi gjekk neppe heilt til topps på Smørlifjell dei fyrste turane dit heller. Men på vedlagde svart/kvittbilde, truleg frå vinteren 1961, er det tydeleg at vi er på snaufjellet, iallfall. Derfrå såg vi Melladn, Skogshødn, Skaget og langt inni Jotunheimen.

«Truleg var eg på fyrste påsketuren min til Smørlifjell ettervinteren 1961, snart ni år gammal. Det var fyrste vinteren vi hadde bil heime.»

UNG OG LOVANDE: *Skribenten med sju år gamle vesle*
skituren vår i snaufjellet. Bildet er frå vinteren 1961.

PÅ TUR heim att frå Kruk hendte det at vi køyrde over Ranheimsåsen og via Fagernes. Far var interessert i fly, han hadde vore i flyvåpenet i militæret. På Strøndafjorden var det småfly og seglfly både på isen og i lufta, så då gjekk det fort ein time eller to der òg. Det vart mest kvelden før mor kom i sving med middagen. Sjølvsagt var det aldri snakk om å kjøpe sundagsmiddag ute, med nøysame foreldre som var fødde like etter 1920. Det minste ei husmor

med ære kunne gjera
de familien med sjøl
dag. Skiturane var all
dag, laurdag var jo sk

STUNDOM VAR vi
òg, der det var slal
tok aldri den, men d
å sjå lell. Her kunne
at vi møtte kjentfolk
starta på Ølslykkja
nedal.

ETTER KVART sor
bror vaks til, kunne
med på lengre skitur
Kruk og Danebu, me
Tonsåsen. Mange ha
å dra til Bakkebygde
ein eller annan grunn
far dit. Eg gjekk rea
gymnaset på Dokka
1972. På familietura

Skribenten Torodd Lybeck forteller

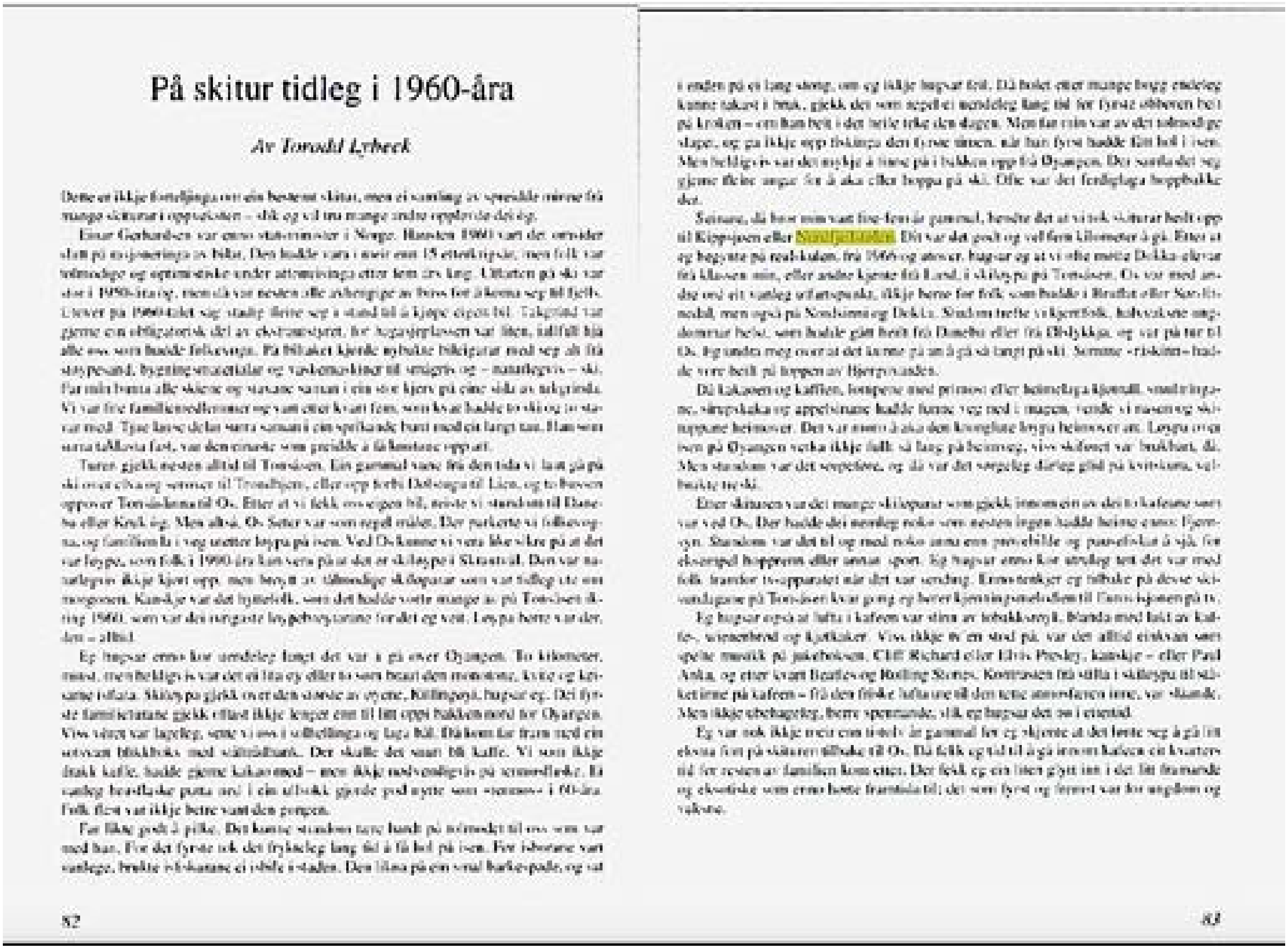

På skitur tidleg i 1960-åra

Av Torodd Lybeck

82

83

Torodd Lybeck, Hundre år på ski. Utgitt av Etnedal Skilag, 1998.

Torodd Lybeck, "På skitur tidleg i 1960-åra"

"Seinare, då bror min vart fire-fem år gammal, hendte det at vi tok skiturar hilt opp til Kippesjøen eller Nordfjellstølen. Dit var det godt og vel fem kilometer å gå. Etter at eg begynte på realskulen, frå 1966 og utover, hugsar eg at vi ofte møtte Dokka-elevar frå klassen min, eller andre kjente frå Land, i skiløypa på Tonsåsen. Os var med andre ord eit vanleg utfartspunkt, ikkje berre for folk som budde i Bruflat eller Sør-Etnedal, men også på Nordsinni og Dokka. Stundom trefte vi kjentfolk, halvvaksne ungdommar helst, som hadde gått heilt frå Danebu eller fra Ølslykkja, og var på tur til Os. Eg undra meg over at det kunne gå an å gå så langt på ski. Somme "råskinn" hadde vore heilt på toppen av Bjørgovarden" (s. 83)

Skiturister på Nordfjellstølen ca 1960 tallet. Den ombygde Tonsås
hytta i bakgrunnen

Fra slutten av 1990 tallet kom det istand kommunalt organiserte løypelag som samordnet løypekjøringen mellom de ulike områdene.

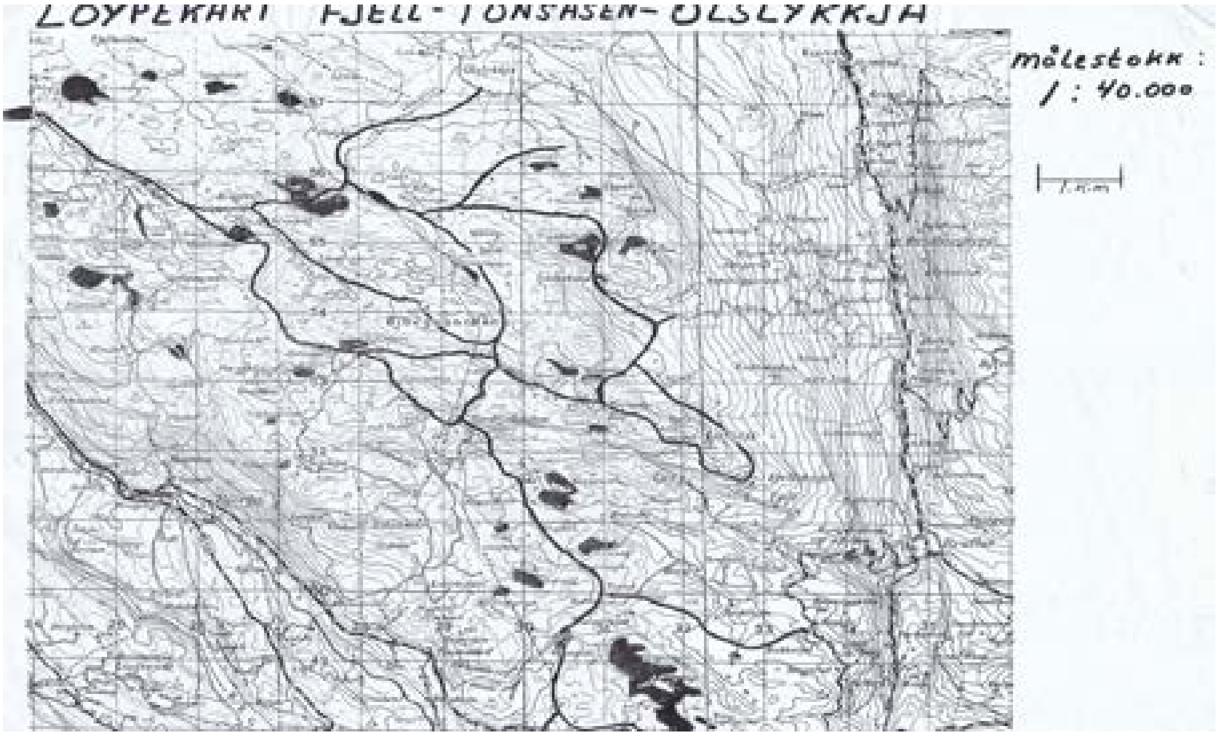

Kart fra KOMMUNEDELPLAN FOR FRILUFTSLIV 2002

Skiløypekart utgitt av Turitrøen hyttevel i 2002

TEMAKART FRILUFTSLIV 1999

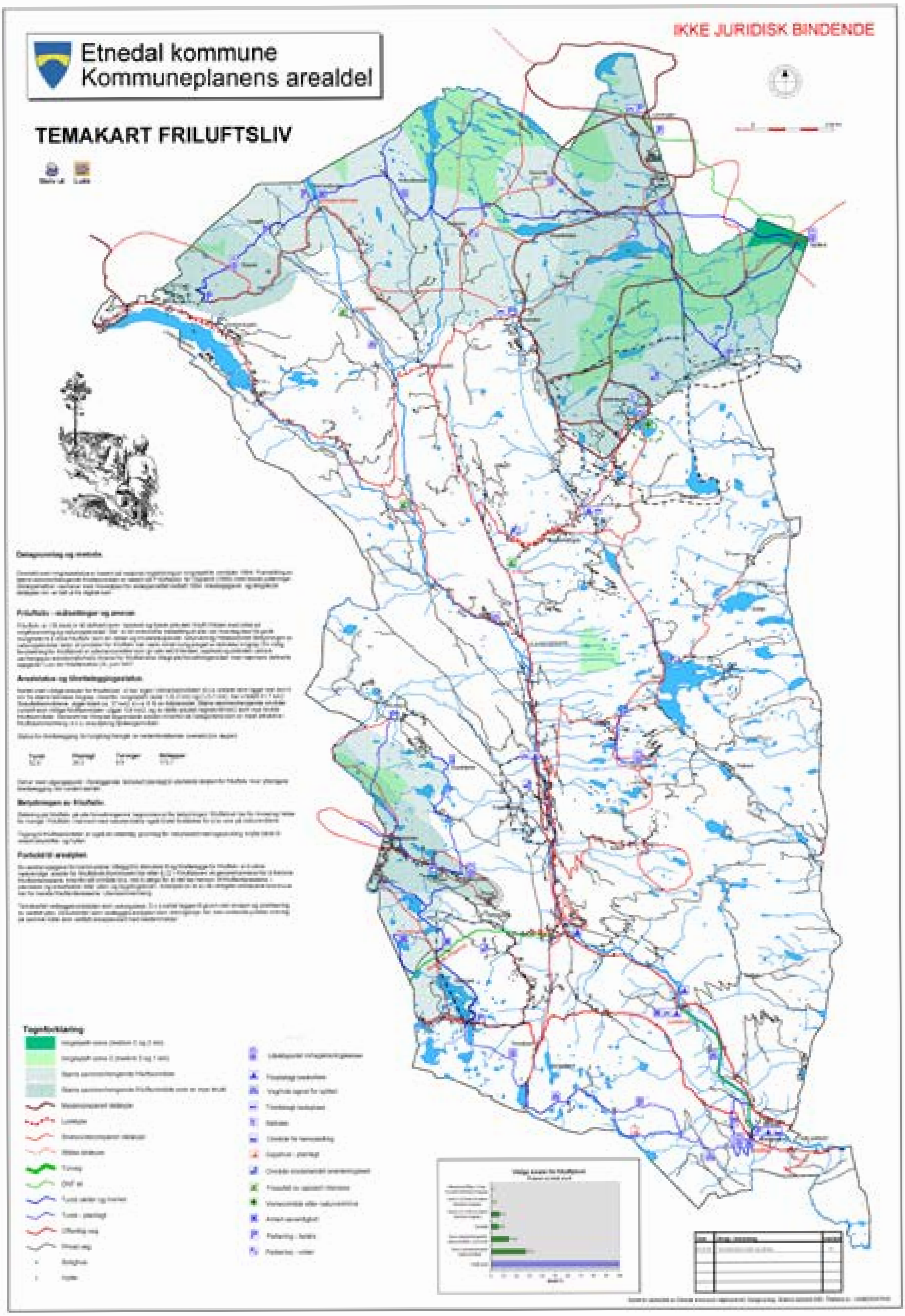

Kommunedelplan for friluftsliv 2002-2005 Skiløyper markert med rødt

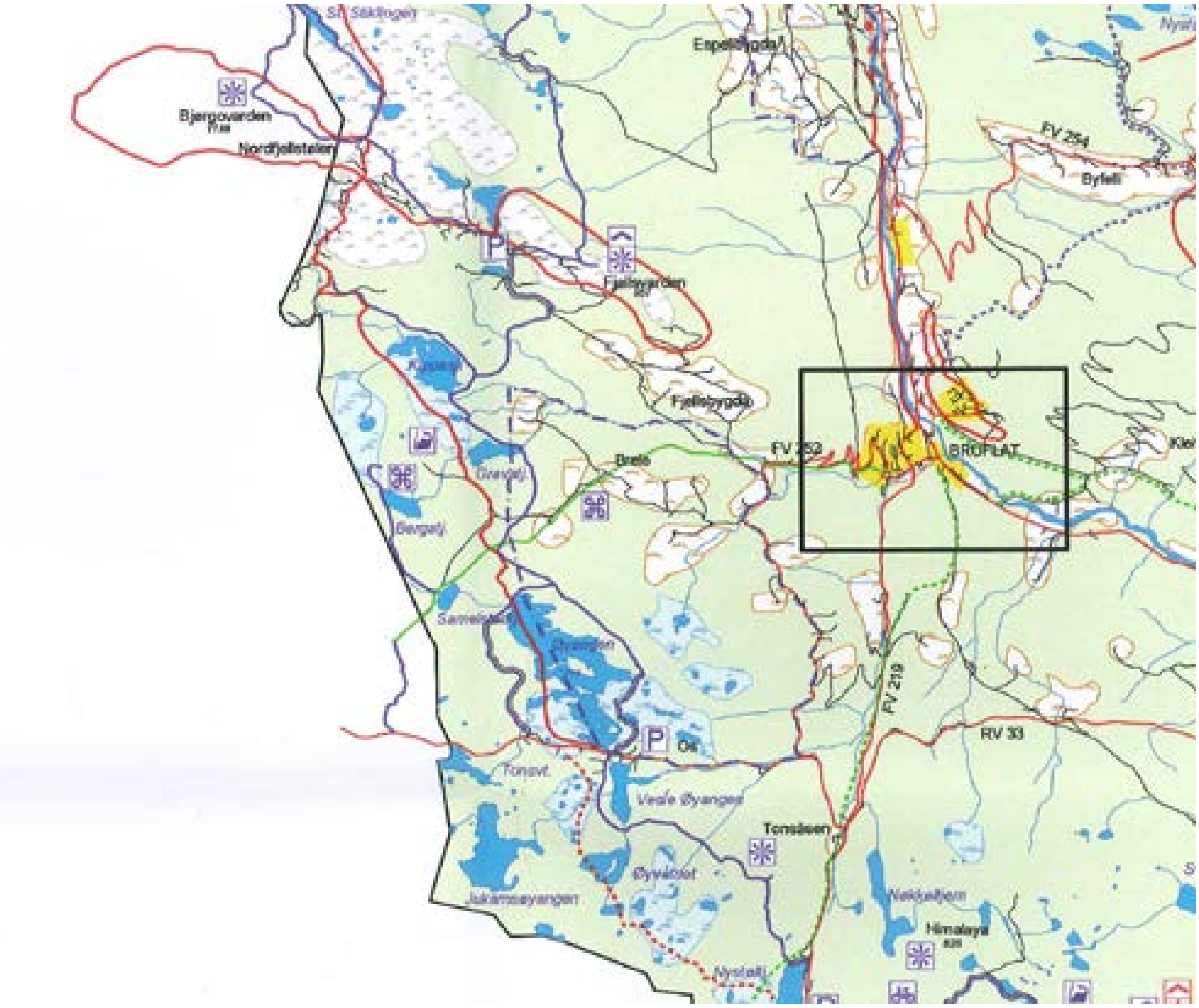

Skiløypekart utgitt av Etnedal kommune i 2011
Til salgs på Maxbo og butikker i Etnedal.